

GÜVENLİK VE SAVUNMA STRATEJİLERİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ AYLIK BÜLTENİ

HAZİRAN 2025

İSRAİL-İRAN ÇATIŞMASI: TARİHSEL, JEOPOLİTİK VE STRATEJİK BOYUTLARIYLA BİR İNCELEME

Dr. Ahmet Gedik

Orta Doğu'nun en karmaşık ve tehlikeli rekabetlerinden biri olan İsrail-İran çatışması, yalnızca iki devlet arasında değil, aynı zamanda bölgesel düzenin yeniden inşasıyla ilgili bir mücadele olarak da görülmektedir. Bu çatışma, ideolojik farklılıkların, tarihsel güvensizliklerin, bölgesel nüfuz mücadelesinin ve uluslararası aktörlerin müdahalesiyle katmanlaşmış bir güvenlik sorunu hâline gelmiştir. İran'ın İslam Devrimi sonrası İsrail'i tanımayı reddetmesi, Hizbullah ve Hamas gibi gruplara verdiği destek ve nükleer programı, İsrail tarafından varoluşsal bir tehdit olarak algılanmaktadır.

İsrail ve İran arasındaki ilişkiler, her zaman gergin ve çatışmalı olmamıştır. 1948'de İsrail'in kurulmasının ardından, İran, bu devleti tanıyan ilk Müslüman ülke olmuştur. Şah döneminde İsrail ile istihbarat ve savunma alanlarında yakın ilişkiler kurulmuş, ekonomik işbirlikleri gelişmiştir. Ancak bu dönem, 1979 İran İslam Devrimi ile sona ermiştir.

Ayetullah Humeyni'nin öncülüğünde kurulan yeni teokratik rejim, İsrail'i "şeytan" olarak nitelendirmiş, Filistin davasını ideolojik bir öncelik olarak benimsemiştir. Bu noktadan itibaren İran'ın İsrail karşıtı söylemi ve faaliyetleri sistematik hâle gelmiş, Hizbullah ve Hamas gibi gruplara verilen destek aracılığıyla dolaylı çatışma zemini oluşmuştur. İsrail

ise İran'ı "varoluşsal bir tehdit" olarak tanımlayarak hem siyasi söyleminde hem de güvenlik stratejisinde merkezî bir unsur hâline getirmiştir.

İsrail-İran çatışmasının en belirgin yönlerinden biri, doğrudan savaş yerine vekâlet savaşları yoluyla yürütülmesidir. Bu bağlamda özellikle Lübnan, Suriye, Irak, Gazze ve Yemen gibi coğrafyalar, iki ülkenin jeopolitik rekabet alanlarına dönüşmüştür.

İran'ın İsrail karşıtı vekil aktörler içerisindeki en güçlü temsilcisi Hizbullah, Lübnan'da faaliyet göstermektedir. 1980'li yıllarda İran Devrim Muhafızları'nın doğrudan desteğiyle kurulan bu örgüt, İsrail'in 2000'de Güney Lübnan'dan çekilmesinde büyük rol oynamış, 2006 Lübnan Savaşı ile de çatışmanın doğrudan tarafı hâline gelmiştir. Hizbullah'ın elindeki roket ve füze kapasitesi, İsrail'in kuzey sınırındaki en büyük güvenlik tehdidini oluşturmaktadır.

İran'ın Hamas'a verdiği destek, özellikle 2006 sonrası artmıştır. Hamas'ın İsrail'e yönelik roket saldırılarında kullandığı teknolojilerin önemli bir kısmı İran kaynaklıdır. İsrail, Gazze'ye yönelik operasyonlarını yalnızca Hamas'a karşı değil, İran'ın bölgedeki etkisine karşı bir "önleyici savaş" olarak da tanımlamaktadır.

2011'de başlayan Suriye İç Savaşı, İran için stratejik bir fırsat sunmuştur. Şam rejimini destekleyen İran, Lübnan-İrak-Suriye ekseninde "Şii Hilali" oluşturarak İsrail sınırlarına yaklaşma fırsatı bulmuştur. Bu durum, İsrail'in Suriye'de İran hedeflerine yönelik yüzlerce hava saldırısı düzenlemesine yol açmıştır. Özellikle Şam çevresi, İran silah depoları ve Devrim Muhafızları karargâhları, İsrail hava kuvvetlerinin öncelikli hedefleri olmuştur.

Nükleer Program ve Caydırıcılık Paradoksu

İran'ın 2000'li yıllardan itibaren hız kazanan nükleer programı, İsrail açısından doğrudan varoluşsal bir tehdit olarak algılanmaktadır. İran ise nükleer faaliyetlerinin sivil amaçlı olduğunu belirtmektedir. Bu alanda yaşanan gerilim, İsrail'in önleyici askeri saldırı olasılığını gündemde tutmaktadır.

2015 yılında imzalanan Kapsamlı Ortak Eylem Planı (JCPOA), İran'ın nükleer faaliyetlerini sınırlamayı amaçlamıştır. Ancak 2018'de ABD Başkanı Donald Trump'ın anlaşmadan tek taraflı çekilmesiyle süreç krize girmiştir. İsrail, anlaşmayı baştan beri "yetersiz" bulmuş, İran'ın uranyum zenginleştirme kapasitesini ileride nükleer silah elde edecek düzeye taşıyabileceği uyarısında bulunmuştur.

İsrail istihbarat servisi Mossad, İran'ın nükleer programını sabote etmek için hem siber saldırılar hem de fiziksel suikastlar gerçekleştirmiştir. 2020'de İran'ın nükleer programının mimarlarından Mohsen Fakhrizadeh suikasta uğramış, İsrail bu saldırıyı doğrudan üstlenmemekle birlikte suçlamaların odağında kalmıştır. Bu tür operasyonlar, iki ülke arasında "gölge savaşı" niteliği taşımaktadır.

Uluslararası Aktörler ve Çatışmanın Derinleşen Boyutları

İsrail-İran çatışması giderek siber uzaya da taşınmıştır. Bu bağlamda iki ülke arasında son on yılda karşılıklı siber saldırılar yoğunlaşmıştır.

2009-2010 yıllarında İran'ın Natanz nükleer tesisine yönelik olarak gerçekleştirilen Stuxnet saldırısı, İsrail-ABD ortak yapımı bir zararlı yazılımla gerçekleştirilmiş ve dünya tarihinin ilk "endüstriyel sabotaj" örneği olarak kayda geçmiştir. Bu saldırı, İran'ın santrifüjlerini devre dışı bırakmıştır.

İran ise 2020 sonrası dönemde İsrail'in su altyapısı, enerji dağıtım sistemleri ve limanlarını hedef alan siber saldırılar gerçekleştirmiştir. İsrail Siber Müdürlüğü, bu saldırıların "kritik altyapıları hedef alan devlet destekli eylemler" olduğunu açıklamıştır. Her iki taraf da bu tür saldırıları, konvansiyonel çatışmaya başvurmadan caydırıcılığı sürdürmenin bir yöntemi olarak kullanmaktadır.

İsrail-İran çatışması, sadece iki devletin değil, ABD, Rusya, Çin ve Körfez ülkeleri gibi küresel ve bölgesel aktörlerin de müdahil olduğu çok katmanlı bir stratejik denklem içinde yer almaktadır.

ABD, özellikle Trump döneminde İsrail'le tam uyumlu bir İran karşıtı politika izlemiş; Biden yönetimi ise JCPOA'ye dönüş sinyalleri vererek farklı bir tutum sergilemiştir. Ancak ABD'nin İsrail'e sağladığı askeri ve diplomatik destek, İran açısından sürekli bir tehdit algısına neden olmaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn gibi ülkelerin İsrail ile normalleşme sürecine girmesi (Abraham Anlaşmaları), İran'ı daha da kuşatılmış hissettirmiştir. İran, bu süreci "İsrail'in Arap topraklarına nüfuz çabası" olarak nitelendirmekte ve bu ülkelerle diplomatik gerilim yaşamaktadır.

İran, özellikle Batı ile olan ilişkilerinin bozulduğu dönemlerde Çin ve Rusya ile yakınlaşarak denge politikası izlemektedir. Çin'in Kuşak-Yol Projesi kapsamındaki stratejik işbirliği anlaşmaları, İran'ın yalnızlaşmasını önlemekte; Rusya ise Suriye'de hem İran hem İsrail ile eş zamanlı ilişkiler yürütmektedir.

2023'ten itibaren çatışmanın seyri daha da karmaşıklaşmıştır. Özellikle İsrail'in İran'ın Suriye'deki varlığına karşı hava saldırılarını artırması ve İran'ın doğrudan İsrail topraklarına yönelik insansız hava aracı (İHA) saldırıları organize etmesi, gerginliğin doğrudan çatışmaya dönüşme riskini artırmıştır.

2024'te İran destekli milislerin İsrail topraklarına yönelik füze saldırıları gerçekleştirmesi üzerine, İsrail Ordusu İran topraklarına misilleme niteliğinde siber saldırılar ve askeri sabotajlar gerçekleştirmiştir. 2025 Haziran ayında ise İran'ın Şiraz kentinde bir nükleer araştırma merkezinde meydana gelen patlamanın arkasında Mossad olduğu iddia edilmiştir. İran bu olaya karşılık olarak İsrail'e yönelik siber altyapı saldırılarını artırmıştır. En olası senaryo, tarafların doğrudan savaşa girmeksizin vekil aktörler ve siber saldırılarla birbirlerini yıpratmaya devam etmesidir. Bu senaryoda ABD'nin bölgedeki varlığı ve Çin-Rusya ekseninin İran'a desteği belirleyici olacaktır.

İran'ın nükleer programında kritik eşiği geçmesi hâlinde İsrail'in önleyici bir saldırı düzenlemesi gündeme gelebilir. Bu durum bölgesel savaşa yol açma potansiyeli taşımaktadır.

Uzun vadeli ve düşük olasılıklı bu senaryoda, taraflar uluslararası baskılarla sınırlı diplomatik temaslara başlayabilir. Ancak mevcut politik kimlikler, ideolojik pozisyonlar ve iç siyaset dengeleri göz önüne alındığında bu senaryo zayıf görünmektedir.

Sonuç

İsrail-İran çatışması, sadece iki devletin değil, tüm Orta Doğu güvenlik mimarisinin şekillendiği bir kriz eksenini hâlini almıştır. Vekâlet savaşları, nükleer rekabet, siber tehditler ve uluslararası ittifak ağları bu çatışmayı çok katmanlı ve sürekli kılmaktadır. Her ne kadar taraflar doğrudan sıcak savaşa girmemiş olsa da yaşanan gelişmeler, krizlerin kolayca tırmanabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, bu çatışmanın yönetimi sadece bölgesel değil, küresel aktörlerin stratejik hesaplarının da bir parçası hâlinde sürmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİĞİNİ SAĞLAMA ÇABALARI ÜZERİNE ANALİZ

Prof. Dr. Fahri Erenel

Avrupa'nın tarihsel süreçte güç mücadelesi; çatışma, rekabet ve savaşların merkezi olması, doğal olarak ülkelerin varlıklarını koruma gereksinimlerini sağlayacak savunma ve güvenlik olgularını ön plana çıkarmalarına neden olmuştur. (Demir,2009:10).

Avrupa'da güvenlik ve savunma arayışlarına bağlı olarak ittifakların kurulması ve örgütlenme modellerinin geliştirilmesinin, Attik-Delos Deniz Birliği itibarıyla Antik Yunan'a kadar dayanan bir tarihsel geçmişi olup, Orta Çağ'dan itibaren bu amaç doğrultusunda çok sayıda proje ve tasarı geliştirilmiştir (Özdal,2008:127).

Avrupa Kıta'sı, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Pax Romana'nın arayışı içinde olmuştur. Roma İmparatorluğunun yıkılışında sonra Avrupa Kıtasında Birlik oluşturulması birçok defa denenmiştir. Immanuel Kant veya 1849'da "Avrupa Birleşik Devletleri"ni savunan Victor Hugo birlik fikrinin zihinsel öncüleridir. Şarlman'ın Kutsal Roma-Germen İmparatorluğundan sonra Avrupa'da birliği gerçekleştirmeye en çok yaklaşanlar Napolyon ve Hitler olmuştur. Ancak, hiçbir girişim Avrupa Birliği (AB) girişimi kadar başarılı olamamıştır (Krsatev, Önsöz: Özdağ, 2020:7).

Özellikle İkinci Dünya Savaşının yol açtığı acılar, savaşları önleyecek mekanizmaların oluşturulması yönündeki çabaların artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Batı Avrupa'daki orta ve küçük ölçekli devletler, Almanya'ya karşı ortak güvenlik endişesini giderebilecek, kolektif yapılanmaya dayalı ve ülkeler arası iş birliğini öngörecektir bir teşkilatlanma arayışına girmişlerdir

4 Mart 1947 tarihinde İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Dunkerque Antlaşması Avrupa güvenlik oluşumlarının ilk somut temeli olarak kayda geçmiş, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında 1948 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması ise teşkilatlanma arayışlarının ilki olmuştur (TE, Bilişim,2024).

Bu teşkilatlanmanın SSCB'ne karşı Avrupa'yı korumakta yetersiz kalacağı endişesi ile arayışlar devam etmiş, Brüksel Antlaşması Devletleri, ABD ve Kanada'nın katılımı ile 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatını (NATO) kuran Washington Antlaşması'nın imzalanması ile Avrupa'nın güvenliğini tek başına sağlamasındaki yetersizliği resmiyet kazanmış ve Avrupa güvenliğini ana karası dışına teslim etmiştir. İlk Avrupa Güvenlik girişimi olan Brüksel Antlaşması ile NATO'nun kurulmasının alt yapısının hazırlandığını söylemek mümkündür (TE Bilişim, 2024).

Kore Savaşı, SSCB'nin yayılmacılığına ilişkin korkuyu tetiklemiş, Batı Avrupa'nın güvenliğini sadece NATO ile sağlayamama endişesi karşısında Avrupa Ordusu oluşturmayı öngören Avrupa Savunma Topluluğu fikri hayat geçirilememiş olsa da Brüksel Antlaşması

değiştirilerek, İtalya ve Almanya'nın da katılımı ile Batı Avrupa Birliği (BAB) kurulmuştur. BAB'ın NATO ile ilişkileri kuruluş antlaşmasının 4. maddesinde belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre BAB'ın NATO ile sıkı iş birliğine gideceği belirtilmiş, görev çakışmaması için BAB Konseyi ve Ajansı'nın sahip oldukları tüm bilgi ve görüşleri NATO askerî birimlerine iletmeleri öngörülmüştür. BAB'ın kuruluşu, Avrupa'nın güvenliğine önemli bir katkı sağlamamış, tam aksine Avrupa kıtasında yaşanan çekişmeyi hızlandırmıştır. SSCB, BAB'ın kurulmasının hemen ertesinde, 14 Mayıs 1955'te, daha önceden kendisine ikili anlaşmalarla bağlı olan ülkelerle Varşova Paktı'nı kurmuştur. Avrupa'nın ve Almanya'nın bölünmüşlüğü belirgin bir hâle gelmiştir (Korkmaz,2028).

Bu arayışlar zaman içinde çeşitli faktörlerin etkisi ile farklı aşamalara evrilmiştir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK)nin oluşturulması ve Birleşik Müsterek Görev Kuvveti (Combined Joint Task Forces-CJTF) adı altında ortak bir savunma biriminin kurulması çabalarını gelecekteki güvenlik riskleri ile başa çıkmak amacı ile “Avrupa Yetenek Eylem Planı-European Capability Action Planı”nın kabulü izlemiştir (Demir,2009:22).

17 Mart 2003 tarihinde ise NATO-AB arasında müşterek çalışma esaslarını belirleyen “Berlin-Plus” paketi kabul edilmiş ve AB'nin, NATO planlama usullerine girişi, komuta ilişkileri ve İttifak'ın imkân ve kabiliyetlerini kullanması hususlarında uzlaşmaya varılmıştır. Mayıs 2003'te ise iki kurum arasındaki ilişkileri güçlendirme amacı taşıyan “NATO-AB Yetenek Grupları” kurulmuştur (Demir,2009:29).

2003 yılında AB “Avrupa Güvenlik Stratejisi”ni onaylamıştır. AB, Yeni Güvenlik Stratejisi doğrultusunda Mayıs 2004'te Temel Hedef 2010'a yönelik yeni bir planı kabul etmiştir. Bu Plan, 2010 yılına kadar AB'nin küresel çaptaki askerî müdahaleleri için silahlı gücün inşa edilmesini öngörmekte, bu görevi yerine getirecek birliklerin iki ayaklı olarak, Avrupa müdahale birlikleri ile bu birliklere bağlı 60.000 kişilik güç ve Avrupa Muharebe Grupları (MG-European Battle Groups) adlı küçük muharip birliklerinden oluşturulması öngörülmüştür. 2004 yılında Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz ve Hollanda'nın katkıları ile 800 kişilik bir jandarma gücü kurulmuştur. 23 Ocak 2006 tarihinde ise Avrupa Jandarma Gücü (EUROGENDFOR) karargâhı Vicenza/İtalya'da açılmıştır (Demir,2009:30).

AB Anayasası 29 Kasım 2004 onaylanmış, Dışişleri ve Güvenlik Politikası Birlik Yüksek Temsilciliği (DGPYT)kurulması kararlaştırılmış, ortak Dış ve Güvenlik politikası kapsamında üye devletlerin birinin silahlı saldırıya uğraması durumunda, BM şartının 51. maddesi gereğince diğer üye ülkelerin ellerindeki tüm imkânlarla destek sağlayacağı hükmü kabul edilmiştir (Demir,2009:30-31).

Uluslararası ilişkiler disiplini içinde “yüksek politikalar” alanına dahil olan dış, güvenlik ve savunma politikaları AB’de karar alma mekanizmalarında hâlâ üye devletlerin ulusal egemenlik alanında kalmak suretiyle işbirliği ileletilmeye çalışılmaktadır.

Birlik 2018 yılında Yapılandırılmış Daimi İşbirliği (PESCO) ile güvenlik ve savunma alanında birlikte hareket etmeyi sağlayacak bir mekanizmayı geliştirme yönünde adım atmıştır. Ardından hazırlanan “Stratejik Pusula” belgesi, AB’nin karşılaştığı krizlerle, uluslararası sorunlarla özerk bir şekilde baş etme yöntemine işaret etmektedir. Bu belgenin amacı ABD’den özerk bir güvenlik ve savunma stratejisinin oluşturulmasıdır (Bekar,2021).

Son yıllarda AB, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasını güçlendirmek için çeşitli girişimler başlatmıştır. Bunlardan biri de Küresel Strateji Belgesidir. AB’nin 2014 yılından itibaren yaşadığı iç ve dış krizlerle baş etme yöntemi olarak ve İngiltere’nin AB’den ayrılma kararı alması sonrasında, AB’nin dağılma ihtimalini kuvvetlendirecek farklı görüş ayrılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla, AB üyesi devletlerin ortak görüşü olarak ortaya çıkmıştır. 28 Haziran 2016 tarihinde kabul edilen Küresel Strateji belgesinde, AB’nin dış ve güvenlik politikasına ait çıkarları, ilkeleri ve öncelikleri açıklanmıştır (Şemsettinoglu,2022:364).

Güvenlik, komşuluk, savaş ve krizlerle başa çıkmak, dünya çapında istikrarlı bir bölgesel düzen oluşturmak ve etkili küresel yönetim sağlamak, AB’nin dış ve güvenlik politikasına ait öncelikleri olarak benimsenmiştir. Bu öncelikler aynı zamanda AB Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının (OGSP) günümüzdeki temelini de oluşturmaktadır.

AB ortaya koyduğu strateji ve kurumsal yapılarla yumuşak karnı olmaya devam eden güvenlik mimarisini güçlendirmeye çalışmaktadır. AB savunma sanayinin öncelikle bu mimariyi destekleyecek kapasiteye ulaşabilmesi çabalarına ağırlık verilmekte olduğu gözlenmektedir.

AB Komisyonunun Savunmadan sorumlu üyesi Kubilius’un “450 milyon AB vatandaşı, 38 milyon Ukraynalıyı yenemeyen 140 milyon Rus’a karşı kendini savunmak için 340 milyon Amerikalıya bel bağlamak zorunda kalmamalı. Gerçekten daha iyisini yapabiliriz. Avrupa’nın savunması için sorumluluk almamızın zamanı geldi.” şeklindeki açıklaması AB son zamanlarda yürütmekte olduğu güvenlik mimarisi teşkil çabalarının özeti olarak belirtilebilir (Rasquinho,2025).

“Bir Avrupa ordusuna ihtiyacımız yok. Rakiplerimizi caydırmak ve Avrupa’yı savunmak için, tercihen müttefiklerle birlikte ama gerektiğinde tek başına, yetenekli ve etkili bir şekilde birlikte çalışabilecek 27 Avrupa ordusuna ihtiyacımız var” yönlü açıklamalarda içinde bulunan durumu özetler niteliktedir (Rasquinho,2025).

AB içinde 27 devletin ayrı ayrı savunma teknolojilerini planlama, geliştirme ve üretim çabaları büyük bir verimsizliğe neden olmaktadır. ABD Silahlı Kuvvetleri toplamda 30 silah sistemi kullanırken, AB üyesi devletler 180 farklı silah sistemine sahiptir (Herr ve Speer, 2022'den aktaran Göktepe,2024:181). ABD ordusu sadece bir çeşit muharebe tankı kullanırken, AB içinde 11-17 farklı model tank mevcuttur. Bu durum hiç şüphesiz AB üyesi devletlerin orduları içinde standardizasyon, entegrasyon, etkinlik, bakım ve idame konularında çok büyük güçlüğü neden olmaktadır. Tüm bu sayısal verileri dikkate alarak AB Komisyon Başkanı Jean-Claude Juncker; AB'nin ABD'nin yarısı kadar savunma harcaması olmasına rağmen verimlilik açısından mukayese edildiğinde sadece %15'i kadar bir etkinliğe sahip olunduğu gerçeği ile karşı karşıya olduklarını ifade etmiştir (Göktepe,2024:181).

Diğer taraftan yapılan tespitler arasında; AB'de sektörün büyük ölçüde parçalanmış ("bölümlere ayrılmış") olduğu, ihalelerin ağırlıklı olarak 27 üye devlet arasında ulusal şirketlere verildiğine, bunun sonucunda üretilen ürün sayısının düşük, ölçek ekonomisinin yetersiz ve dolayısıyla fiyatların yüksek olduğu, bu durumun, küresel ihracat pazarlarındaki rekabet gücünü ve uzun vadede, stratejik özerklik için gerekli olduğu düşünülen küçük ulusal pazarlar nedeniyle tüm sektörün hayatta kalmasını tehlikeye attığı da bulunmaktadır (Demirel,2023).

AB Parlamentosu Bilim Servisi tarafından yapılan bir çalışma, savunma sektörünün bir çatı altında toplanmasının yıllık 26 milyar avro ile 130 milyar avro arasında tasarruf sağlayabileceği sonucuna varmıştır. Benzer bir yelpaze AB Komisyonu tarafından da resmi olarak benimsenmiştir: Komisyon potansiyel tasarrufun 25 milyar ila 100 milyar avro arasında olacağını tahmin etmiştir. Bu değerlendirmelere göre, sektörün konsolidasyonu yatırılan euro başına önemli ölçüde daha fazla askeri güç ve güçlendirilmiş bir endüstri ile sonuçlanacaktır. Burada kastedilen iş hacmi, daha az sayıda ama önemli ölçüde daha büyük şirketler (Eurochampions) tarafından sunulan az sayıda ve Avrupa çapında daha büyük siparişleri kapsamaktadır. "Nihai hedef, Avrupa'da halen kullanılmakta olan 180 kadar karmaşık silah sistemi türünü 30'a indirmektir. Bu yolda mantıksal adımlarla ilerlendiğinde, sonunda silah sistemi kategorilerinde Avrupa çapında standartlaştırılmış bir cephanelik, merkezi bir tedarik süreci ve bir dizi uluslar ötesi konsolide sistem entegratörü, yani savunma sanayi ana yüklenicileri ortaya çıkacaktır (Demirel,2023).

AB bütçe kaynaklarının askeri tedbirler için kullanılması AB Antlaşması'nın 41/2 Maddesi uyarınca yasaklanmıştır. Avrupa Sanayi Fonu (EDF) ile aşılmaya çalışılması AB'nin içinde eleştirilen diğer bir konudur. AB Komisyonu yapılanların sanayiye teşvik etmeye yönelik tedbirler olduğunu iddia etmesi tartışmaları sonlandırmamaktadır. Bütçe dışı bir mali

araç olduğu için AB bütçesinin bir parçası olarak değerlendirilmemekte ve bu da amacına uygun olarak kullanılmasını kolaylaştırmakta; böylece AB askeri misyonlarının ve dost aktörlere silah teslimatlarının finansmanı sağlanmış olmaktadır. Başlangıçta, 2021-2027 yılları arasındaki dönem için bu amaca yönelik olarak 5,7 milyar avro ayrılan kaynak EPF'nin hızla Ukrayna'ya silah sevkiyatı için merkezi finansman aracına dönüşmesinin ardından, ek fonların enjekte edilmesi ihtiyacı gündeme gelmiş, miktar en son Haziran 2023'te yaklaşık 12 milyar avroya yükseltilmiştir (Demirel,2023).

AB'nin güvenlik mimarisi çabalarında geldiği son nokta Avrupa'yı Yeniden Silahlandırma" (Rearm Europe) projesidir. Projenin ana felsefesini teşkil eden Beyaz Bülten (White Paper)'de amacın, "Savaşmak için değil, en kötüsüne hazırlanmak, Avrupa'da barışı savunmak" olarak belirtilmiş olduğu görülmektedir. Trump yönetiminin baskısı ve Rusya'dan süregelen tehditler nedeniyle savunma ve güvenlik planlamasını odağına alarak, 2030'a kadar askeri harcamalarını ve üretimini artırma, ortak savunma projelerine kaynak ayırma gibi unsurları içeren bu strateji, Rusya ekonomisinin "tam olarak savaş modunda" olduğu ve federal bütçesinin yüzde 40'ının askeri harcamalara ayrıldığı, "Ukrayna'da devam eden barış müzakerelerine bakılmaksızın, bu uzun vadeli bir saldırı ihtimaline karşı uzun vadeli bir yatırım." gerektiği argümanlarına dayanmaktadır (Rasquinho,2025).

Bu projenin diğer amaçları arasında; üye ülkelerin savunma harcamalarını gayrisafi yurtiçi hasılanın (GSYİH) en az yüzde 3,5'u oranına çıkarmaları için desteklenmeleri, AB ülkelerinin hangi alanlarda askeri yeteneklerden geri kaldığının tespit etmek, NATO'nun öncelikleri doğrultusunda, bunları yerine getirmek için birlikte nasıl çalışılacağını belirlemek, Avrupa'nın mühimmat, silah, askeri ekipman stoklarını yenilemek, ayrıca bunların Ukrayna'ya akmaya devam etmesini sağlamak ve büyük ölçekli, Avrupa çapında projeleri geliştirmek, Ukrayna'ya verilecek desteği sürdürülebilir kılmakta yer almaktadır(Rasquinho,2025).

5 Mart 2024' de onaylanan Avrupa Savunma ve Yatırım Planı (Europe Defence and Investment Programme-EDIP), AB'nin mevcut ve gelecekteki güvenlik önlemlerini destekleyerek, AB savunma sanayiini dış tehditlere karşı daha iyi hazırlamak ve savunma sanayiinde dışa bağımlılığı azaltmayı hedeflemektedir. EDIP, öncelikle Avrupa'da savunma ekipmanlarının üretilmesini ve teknolojik yeniliklerin teşvik edilmesini desteklerken, özellikle kriz durumlarında Avrupa'nın savunma ihtiyaçlarını karşılamak için acil durum planları ve tedarik zincirleri oluşturmayı hedeflemekte ve böylece Avrupa'nın savunma alanında bağımsızlığının desteklenmesini öngörmektedir (Sönmez,2024).

Bütün bu çabalara rağmen AB'nin güvenlik konusunda halen çıkmaz içinde olduğu ve arayışlarını sürdürmeye devam ettiği düşünülmektedir. Aşağıda da belirtilen gelişmeler aslında bunun nedenlerini ortaya koymaktadır.

-NATO'ya bağımlılık: AB ülkelerinin çoğu aynı zamanda NATO üyesi olması ve uzun yıllardır Avrupa güvenliğinin büyük ölçüde NATO'nun, yani esasen ABD'nin sağladığı caydırıcılığa dayanıyor olması, AB içinde bağımsız bir savunma yapılanması kurma motivasyonuna zayıflayıcı etki yapmıştır.

NATO içinde Avrupalı üyelerin katkılarını artırması çağrılarının ötesinde, ABD'nin Baltık ülkeleri dahil Avrupa'dan asker çekeceği duyumlarının yanı sıra savaşı bitirmek için Putin ile Ukrayna ve AB'nin olmadığı bir masada müzakereleri başlatma kararı, Zelensky'yi diktatör ilan etmesi, Ukrayna'nın kaynaklarından pay istemesi, AB ülkelerinin iç işlerine karışmaları, AfD gibi aşırı sağ partilere destek verilmesi gibi birçok gelişme, bu koşullarda, ABD'nin Avrupa için artık bir dost veya müttefik olarak görülmesini giderek zorlaştırmaktadır (Nas,2025).

-Üye ülkeler arasındaki siyasi farklılıklar: AB içinde dış politika ve savunma konularında tam bir fikir birliği sağlamak güçleşmektedir. Fransa gibi daha bağımsız bir Avrupa savunması isteyen ülkelerle, Almanya gibi NATO'ya daha fazla bağlı kalmayı tercih eden ülkeler arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

-ABD'nin güvenlik garantisinin sorgulanması: Donald Trump'ın yeniden ABD Başkanı seçilmesi ve Avrupa'ya yönelik güvenlik taahhütlerini sorgulayan açıklamaları, AB'yi kendi savunma kapasitesini artırmaya zorlamaktadır.

-Rusya tehdidi ve Ukrayna savaşı: Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı, AB'yi daha fazla savunma iş birliğine yöneltse de çabalar sonuç üretebilmiş değildir.

-Kurumsal ve teknik eksiklikler: AB'nin savunma alanında karar alma mekanizmaları yavaş işlemektedir. Ortak ordu, komuta yapısı ve savunma sanayii entegrasyonu gibi konularda ciddi eksiklikler mevcuttur.

AB'nin Maastricht Antlaşması ile temellerini attığı ortak dış, güvenlik ve savunma politikaları, zaman içinde tedrici adımlarla geliştirilmesine rağmen hâlâ tam olarak bir güvenlik kimliği ve savunma kapasitesini oluşturamamıştır. AB'nin eskiden güvenlik ve

savunma politikalarını geliştirecek zamanı vardı ama artık zaman kalmamıştır. Müşterek savunmayı ABD liderliğine ve NATO'ya bağlayan Atlantikçi yaklaşım çökmüş, Fransa'nın liderliğini yaptığı AB'nin kendi savunmasını üstlenmesini öngören Avrupalı yaklaşım ise AB içinde bütünüyle desteklenmemektedir. (Nas,2025).

AB'nin artık tek başına kaldığını söyleyebiliriz. Ancak, AB stratejik pusula gibi birçok belgeye rağmen halen yönünü aramaya devam ediyor.²⁷ Ülkenin ortak güvenlik ihtiyaçlarını karşılayan zorluğu, artan ekonomik zorluklar, Hamas-İsrail Çatışması ve Ortadoğu'daki gelişmeler, son olarak İsrail-İran savaşı ile yön bulmasını engelleyen sis perdelerinin sayısı giderek artmaktadır.

Trump'ın ikinci dönemiyle Avrupa büyük bir güvenlik krizinin eşiğine gelmiş durumdadır. NATO'nun zayıflaması, Avrupa'yı ya bağımsız bir savunma gücü inşa etmeye ya da daha da kırılgan bir yapıya bürünmeye zorlayabileceği değerlendirilmektedir. Türkiye, bu yeni güvenlik düzeninde önemli bir oyuncu olarak öne çıkarken, Avrupa ile ilişkileri de stratejik bir boyuta taşınabilir.

Ancak en büyük tehdit, Rusya'nın bu boşluğu nasıl kullanacağı olacaktır. Eğer Avrupa bu süreci iyi yönetemezse, kıta tarihinin en büyük güvenlik krizlerinden biriyle karşı karşıya kalabilir. Önümüzdeki yıllar, Avrupa'nın güvenlik geleceğini belirleyecek kritik bir dönem olacağı öngörülebilir. Gelişmeler AB'ni dağılmaya kadar götürebilir.

Üyeleri arasındaki ilişkinin savaş riskini ortadan kaldırmak, istikrar ve güvenliği garanti altına almak amacı ile tasarlanan AB, günümüzde yaşanan gelişmeler kapsamında dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarını tam ve zamanında çalıştıramamakta, Victor Hugo'nun hayali olan Avrupa Birleşik Devletleri'ne dönüşemeyeceği ve Avrupalı Milli Kimliği oluşturamayacağı anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

Bekar,N.(2021). Avrupa Birliği 'Stratejik Pusula' ile Yön Bulmaya Çalışıyor.Anadolu Ajansı.<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/avrupa-birligi-stratejik-pusula-ile-yon-bulmaya-calisiyor/2164362>

Demirel,Ö.A.(2023). Stratejik Özerklik ve Avrupa Savunma Kompleksi: Yapılar, Etkenler ve Engeller.Teori ve Eylem. Çev:Mehmet Çallı. <https://teoriveeylem.net/tr/2024/03/04/stratejik-ozerklik-ve-avrupa-savunma-kompleksi-yapilar-etkenler-ve-engeller/>

Demir,S.(2009).Avrupa Güvenlik Mimarisinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'nin Bu Güvenlik Mimarisindeki Yeri. Güvenlik Stratejileri Dergisi 5, 9:9-5.

Gnesotto,N.(2005). AB Güvenlik ve Savunma Politikası-İlk Beş Yıl, TASAM Yayınları

- Göktepe, O. (2024). Avrupa Ordusu ve NATO İkilemi.Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2024/1, Sayı: 48, s.161-189
- Kanlı,Y.(2025). ABD Olmadan AB'nin Güvenlik Geleceği: Stratejik Bir Dönüm Noktası.Yetkin Report, <https://yetkinreport.com/2025/03/07/abd-olmadan-abnin-guvenlik-gelecegi-stratejik-bir-donum-noktası>
- Krastev,İ.(2020)Avrupa'danSonra-Avrupa Birliği Dağıldığında Ne Olacak?.Destek Yayınları,İstanbul, ,
- Korkmaz,K.(2018). Transatlantik İlişkilerin Savunma Boyutunun Değerlendirilmesi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD) Cilt 8, Sayı 1, Ocak 2018, Sayfa 157-186
- Özdal,B.(2008). Lizbon Reform Andlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi.Güvenlik Stratejileri Dergisi.s.125-156
- Nas,Ç.(2025).Musk ve Trump Neden AB'yi Değiştirmek İstiyor? AB,ABD'ye Direnebilecek mi? Çin'in Hızına Yetişebilecek mi? Riskli Bağımlılıktan Kurtulmak İçin AB Ne Yapmalı?,Fikir Turu, <https://fikirturu.com/jeo-politika/elon-musk-ve-trump-neden-abyi-yikmak>
- Rasquinho,V. S.(2025).AB Savunmada 2030 Hedeflerini İçeren Yeni Yol Haritasını Açıkladı. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-savunmada-2030-hedeflerini-iceren-yeni-yol-haritasini-acikladi/3514508>
- Sönmez,M.(2024). Avrupa Savunma ve Yatırım Planı Kapsamında Türk Savunma Sanayi Şirketleri İçin Olası Fırsatlar, İktisadi Kalkınma Vakfı Bilgi Notu.[https://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_bilgi_notu_avrupa_savunma_ve_yatirim_plani_kapsaminda_turk_savunma_sanayi_sirketleri_icin_olasi_firsatlar_melike_sonmez\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_bilgi_notu_avrupa_savunma_ve_yatirim_plani_kapsaminda_turk_savunma_sanayi_sirketleri_icin_olasi_firsatlar_melike_sonmez(1).pdf).
- Şemsettinoğlu, G.(2022). AB Küresel Stratejisini Başarısı Hakkında Bir Değerlendirme. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, İlkbahar 2022, Y. 14, S. 27, s. 362-379.
- TE,Bilişim(2024).Sıcak savaşın içerisinde Soğuk Savaşın mirası: NATO. Politikyol. <https://www.politikyol.com/sicak-savasın-icerisinde-soguk-savasın-mirasi-nato>

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİĞİ VE NATO

Prof. Dr. Fahri Erenel

Avrupa Birliği (AB) 1948 yılında imzalanan Brüksel antlaşmasından beri güvenlik mimarisini yapılandırma arayışlarını sürdürmektedir. Ancak, bu arayışlar tarihsel bağımlılıkları, iç siyasi ayrılıklar ve dış tehditler nedeni ile arzu edilen eksene oturamamaktadır.

AB ortaya koyduğu strateji ve kurumsal yapılarla yumuşak karnı olmaya devam eden güvenlik mimarisini güçlendirmeye çalışmaktadır. AB savunma sanayinin öncelikle bu mimariyi destekleyecek kapasiteye ulaşabilmesi çabalarına ağırlık verilmekte olduğu gözlenmektedir.

AB Komisyonunun Savunmadan sorumlu üyesi Kubilius'un "450 milyon AB vatandaşı, 38 milyon Ukraynalıyı yenemeyen 140 milyon Rus'a karşı kendini savunmak için 340 milyon Amerikalıya bel bağlamak zorunda kalmamalı. Gerçekten daha iyisini yapabiliriz. Avrupa'nın savunması için sorumluluk almamızın zamanı geldi." şeklindeki açıklaması AB'nin son zamanlarda yürütmekte olduğu güvenlik mimarisi teşkil çabalarının özeti olarak belirtilebilir.

AB'nin güvenlik mimarisi çabalarında geldiği son nokta Avrupa'yı Yeniden Silahlandırma" (Rearm Europe) projesidir. Projenin ana felsefesini teşkil eden Beyaz Bülten (White Paper)'de amacın, "Savaşmak için değil, en kötüsüne hazırlanmak, Avrupa'da barışı savunmak" olarak belirtilmiş olduğu görülmektedir. Trump yönetiminin baskısı ve Rusya'dan süregelen tehditler nedeniyle savunma ve güvenlik planlamasını odağına alarak, 2030'a kadar askeri harcamalarını ve üretimini artırma, ortak savunma projelerine kaynak ayırma gibi unsurları içeren bu strateji, Rusya ekonomisinin "tam olarak savaş modunda" olduğu ve federal bütçesinin yüzde 40'ının askeri harcamalara ayrıldığı, "Ukrayna'da devam eden barış müzakerelerine bakılmaksızın, bu uzun vadeli bir saldırı ihtimaline karşı uzun vadeli bir yatırım." gerektiği argümanlarına dayanmaktadır.

Bu projenin diğer amaçları arasında; üye ülkelerin savunma harcamalarını gayrisafi yurtiçi hasılanın (GSYİH) en az yüzde 3,5'u oranına çıkarmaları için desteklenmeleri, AB ülkelerinin hangi alanlarda askeri yeteneklerden geri kaldığının tespit etmek, NATO'nun öncelikleri doğrultusunda, bunları yerine getirmek için birlikte nasıl çalışılacağını belirlemek, Avrupa'nın mühimmat, silah, askeri ekipman stoklarını yenilemek, ayrıca bunların Ukrayna'ya akmaya devam etmesini sağlamak ve büyük ölçekli, Avrupa çapında projeleri geliştirmek, Ukrayna'ya verilecek desteği sürdürülebilir kılmakta yer almaktadır. Görüldüğü üzere AB üyelerinin GSYİH'lerinin en az %3.5'i oranına çıkmalarını talep ederken Lahey'de yapılan NATO zirvesinde % 5 kararı çıkması AB ülkelerinin bir kısmı için ulaşılması güç bir hedef olarak değerlendirilebilir.

AB İstatistik Ofisi Eurostat tarafından 27 Mart 2025 tarihinde üye ülkelerin 2023 yılı savunma harcamaları verileri yayımlandı. Verilere göre 2023 yılında AB ülkelerinin savunmaya yönelik genel harcamaları 227 milyar avroya ulaşarak toplam harcamalarının

%2,7'sini oluşturmuştur. Buna göre savunma harcamalarının AB'de GSYİH'nin %1,3'ü ne ulaştığı söylenebilir. 2021'de %2,4 olan yüzdenin 2022'de %2,5, 2023 yılında ise %2,7'ye yükselmesi silahlanmaya ayrılan kaynaklarda artışa işaret etse de gerek NATO ve gerekse AB'nin hedeflerinin çok gerisinde kaldığı görülmektedir.

2023 yılında AB ülkeleri arasında savunmaya yönelik toplam harcamanın en yüksek olduğu ülkeler Letonya (%3,1), Estonya (%2,7), Litvanya (%2,5), Yunanistan (%2,2), Polonya (%2,1), GKRY ve Macaristan (%1,9) ve Fransa, Danimarka ve İsveç (%1,8) olarak sıralanmaktadır. Diğer üyelerin yüzdeleri 1.8 ile 0.8 arasında değişmektedir.

NATO'nun önceki hedefi olan %2'ye, 32 NATO üyesi devletten sadece 11'nin ulaştığını söylemek %5 hedefini çok zorlayıcı olması kuvvetle muhtemeldir.

Batı (NATO VE AB)'nin Rusya'yı bahane ederek militarizasyon politikası ile ekonomik gerilemeyi aşmaya çabaladığını söyleyebiliriz.

NATO yani ABD'nin öncelikle Avrupa'nın güvenliğinin maliyetini tamamen Avrupalılara bırakmak istediğini söyleyebiliriz. ABD, NATO üyelerini zorlarken aslında zorladığı AB'dir. 27 üyesinin 23'ü aynı zamanda NATO üyesi olan AB sıkışmışlık içindedir. ABD, AB'nin savunma sanayi için açıkladığı 150 milyar avro'luk finansman ile ABD'li silah şirketlerine yer açmayı da hedeflemektedir.

ABD'nin Rusya'yı çok ciddi bir tehdit olarak göstererek AB'yi kendi hedefi olan %3.5'in 1.5 puan üzerine, %5'e yükseltmeye razı etmesinde AB'nin güvenlik mimarisi tesisindeki başarısızlıklarının etken olduğu dikkate alınmalıdır.

Diğer taraftan ABD esas olarak ileride bir Çin savaşına hazırlanmaktadır. Bu savaşta yanında NATO'yu görmek isteyecektir. NATO anlaşmasının 5. madde gibi kırmızı çizgilerinin bu aşamada işlemeyeceği, ABD'nin dediğini olacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

AB'nin yeni silahlandırma programı açıklamasını NATO toplantısı öncesine getirmesi tesadüf olarak görülmemelidir. Bu proje ile harcama oranının en az %3.5 çıkarılması hedef olarak alınırken bu oranın NATO zirvesinde %5'e çıkacağının AB ülkelerince bilinmediğini söylemek abes olacaktır. AB kendi vatandaşlarına yüklediği ilave %1.5'i Trump'ın üstüne atarak kolaycılık yaptıkları düşünülmektedir.

AB ülkelerinin finans konusunda bu defa daha basiretli oldukları söylenebilir. 5 Mart 2024' de onaylanan Avrupa Savunma ve Yatırım Planı (*Europe Defence and Investment Programme-EDIP*), AB'nin mevcut ve gelecekteki güvenlik önlemlerini destekleyerek, AB savunma sanayiini dış tehditlere karşı daha iyi hazırlamak ve savunma sanayiinde dışa bağımlılığı azaltmayı hedeflemektedir.

AB Parlamentosu Bilim Servisi tarafından yapılan bir çalışma, savunma sektörünün bir çatı altında toplanmasının yıllık 26 milyar avro ile 130 milyar avro arasında tasarruf sağlayabileceği sonucuna varmıştır. Benzer bir yelpaze AB Komisyonu tarafından da resmi olarak benimsenmiştir: Komisyon potansiyel tasarrufun 25 milyar ila 100 milyar avro arasında olacağını tahmin etmiştir. Bu değerlendirmelere göre, sektörün konsolidasyonu yatırılan euro başına önemli ölçüde daha fazla askeri güç ve güçlendirilmiş bir endüstri ile

sonuçlanacaktır. Burada kastedilen iş hacmi, daha az sayıda ama önemli ölçüde daha büyük şirketler (Eurochampions) tarafından sunulan az sayıda ve Avrupa çapında daha büyük siparişleri kapsamaktadır. “Nihai hedef, Avrupa’da halen kullanılmakta olan 180 kadar karmaşık silah sistemi türünü 30’a indirmektir

AB bütçe kaynaklarının askeri tedbirler için kullanılması AB Antlaşması’nın 41/2 Maddesi uyarınca yasaklanmıştır. Avrupa Sanayi Fonu (EDF) ile aşılmaya çalışılması AB’nin içinde eleştirilen diğer bir konudur. AB Komisyonu yapılanların sanayiye teşvik etmeye yönelik tedbirler olduğunu iddia etmesi tartışmaları sonlandırmamaktadır. Bütçe dışı bir mali araç olduğu için AB bütçesinin bir parçası olarak değerlendirilmemekte ve bu da amacına uygun olarak kullanılmasını kolaylaştırmakta; böylece AB askeri misyonlarının ve dost aktörlere silah teslimatlarının finansmanı sağlanmış olmaktadır. Başlangıçta, 2021-2027 yılları arasındaki dönem için bu amaca yönelik olarak 5,7 milyar avro ayrılan kaynak EPF’nin hızla Ukrayna’ya silah sevkiyatı için merkezi finansman aracına dönüşmesinin ardından, ek fonların enjekte edilmesi ihtiyacı gündeme gelmiş, miktar en son Haziran 2023’te yaklaşık 12 milyar avroya yükseltilmiştir.

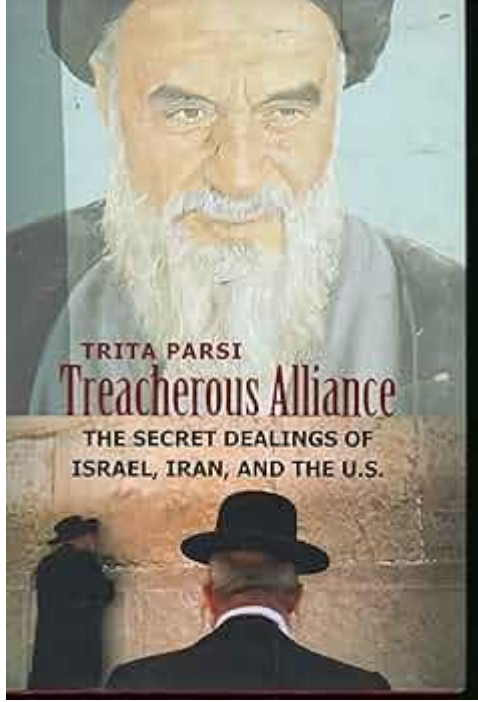
4. İran-İsrail savaşında ateşkesin zorunlu olarak yapıldığı, Trump’ın NATO zirvesi öncesi üyeleri etkilemek için yaptığı bir halem olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan bu ateşkese İsrail’in daha çok ihtiyacı olduğu 11 gün içinde İran tarafında hırpalanan İsrail’in biraz nefes almasını sağlamanın da düşünülmüş olduğu aşıkardır. Bu, bir şekilde İran içinde geçerlidir.

İran’ın nükleer tesislerinin tamamen imha olduğu şeklindeki söylemlere rağmen bazı kaynakların verileri ise yıpratıldığı, ancak İran’ın nükleerleşmeye devam edeceği yönünde şekillenmektedir. Bu İran’ın Dünya Atom Enerjisi Kurumu ile ilişkilerini askıya alması bu tesislerin batılı gözle kontrolünü de güçleştireceğinden İran Rusya’nın da desteği ile bu çalışmalarını hızlandırabilir. Bu durum ise İsrail’e yeniden saldırı için zemin yaratabilir.

Türkiye, 2023 verilerine göre GSYİH’nın %1.3’nü savunmaya ayırmaktadır. Bu oran NATO’nun önceki hedefi olan %2’nin altındadır. Türkiye’nin bu oranı ciddi şekilde yükseltmesi gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz ekonomik zorluklar dikkate alındığında zorluklarla karşılaşılabilceği düşünülebilir.

TAVSİYE EDİLEN YAYIN

Trita Parsi'nin *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States* adlı eseri, Soğuk Savaş'tan günümüze uzanan İsrail-İran ilişkilerini ideolojik düşmanlık söyleminin ötesinde, derin jeopolitik ve stratejik çıkar çatışmaları çerçevesinde ele almaktadır. Kitap, 1979 İslam Devrimi öncesi dönemdeki İsrail-İran işbirliğinden başlayarak, devrim sonrası ortaya çıkan düşmanlık söyleminin ardında devam eden örtülü diplomasi ve dolaylı temasları belgelere ve birebir görüşmelere dayalı olarak analiz etmektedir. Parsi, yalnızca söylemlere değil, eylemlere ve stratejik hesaplara odaklanarak bu ilişkileri daha gerçekçi bir düzlemde açıklamayı amaçlamaktadır.

Parsi'nin çalışması, İsrail ve İran arasında doğrudan çatışma yerine vekil aktörler üzerinden yürüyen rekabeti ve ABD'nin bu süreçteki oynak rolünü açığa çıkarması açısından dikkat çekicidir. Yüzü aşkın Amerikalı, İranlı ve İsrailli yetkiliyle yapılan mülakatlara dayanan kitap, okuyucuya yalnızca diplomatik yüzeyin ardındaki pazarlıkları değil, aynı zamanda bölgesel güç dengelerinin nasıl şekillendiğini de gösterir. *Treacherous Alliance*, Orta Doğu siyasetiyle ilgilenen akademisyenler, strateji analistleri ve politika yapımcılar için temel başvuru kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir...